

Z DZIAŁALNOŚCI UNIWERSYTETU KULTURY PRZY MUZEUM OKRĘGOWYM W TORUNIU ODDZIAŁ DOM KOPERNIKA

Realizowane od kilku lat hasło „Muzea uniwersytetami kultury” znalazło również odbicie w działalności Muzeum Okręgowego w Toruniu powiązanej ściśle m. in. z upowszechnieniem problematyki Kopernikowskiej, która szczególnie w ostatnich latach w związku z przygotowaniem Obchodów 500-lecia urodzin Wielkiego Toruńczyka, nabiera wielkiej wagi i znaczenia.

Jedną z form popularyzacji tematyki kopernikowskiej stosowanych w latach poprzedzających wspomniane Obchody, posiadających już swoją tradycję, są do roczne wieczornice wypełnione bogatym i zróżnicowanym programem, organizowane w lutym — miesiącu urodzin Kopernika przy współudziale takich instytucji jak Książnica Miejska w Toruniu, Towarzystwo Naukowe w Toruniu i Towarzystwo Miłośników Astronomii w Toruniu

W ramach opracowania programów poszczególnych wieczornic wzięto pod uwagę przede wszystkim spopularyzowanie:

- a) wkładu Kopernika do historii nauki i kultury
- b) miast, w których żył, studiował i działał.

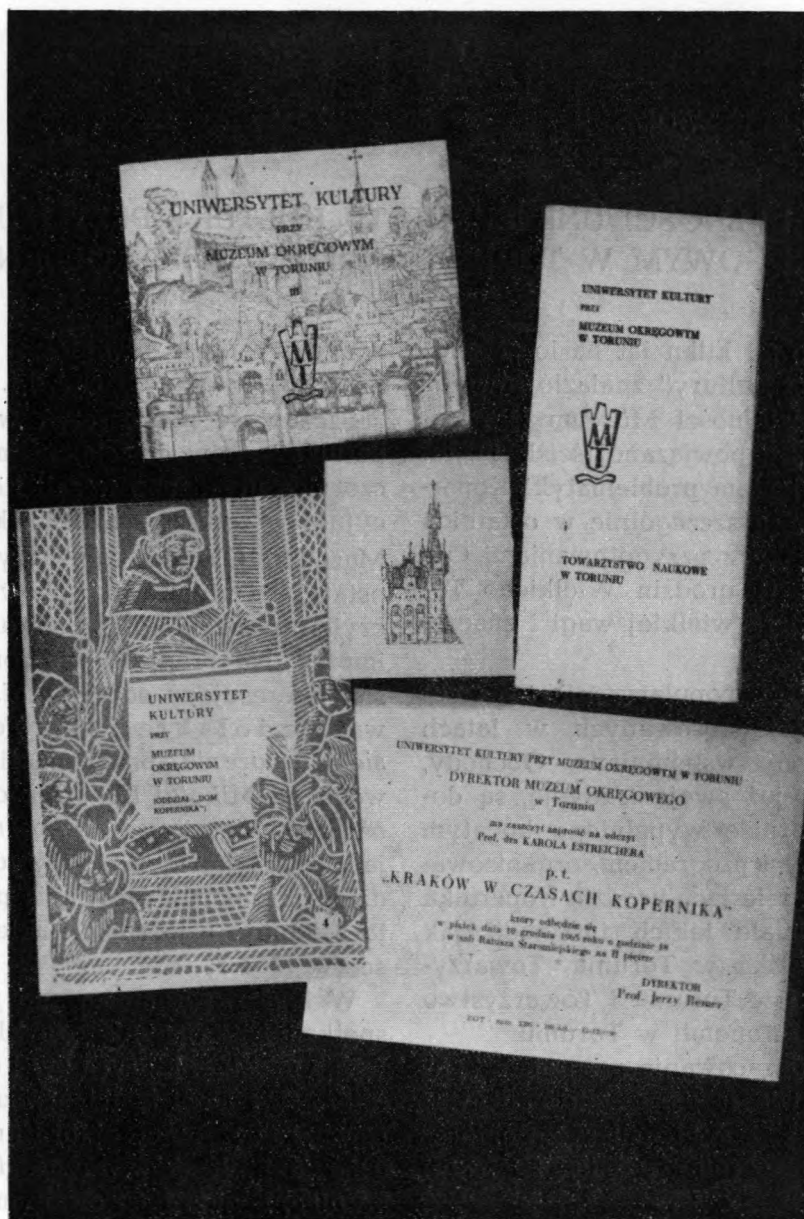
Pierwszą wieczornicę zorganizowano 19. II. 1964 r. w hallu „Domu Kopernika” dla młodzieży z kółek zainteresowań ze szkół ogólnokształcących. Odbывała się ona przy zniczu płonącym na fasadzie kamieniczki, w której astronom się urodził. Przypominał on zarówno uczestnikom spotkania jak i mieszkańcom Torunia, że w tym dniu minęła 493 rocznica urodzin Wielkiego Toruńczyka. Prelekcję pt. „Szlakiem Kopernika” wygłosiła mgr Janina Mazurkiewicz, która oprowadziła tak-

że po wystawie oświatowej pt. „Mikołaj Kopernik w twórczości J. M. Szancera”.

Szczupłość pomieszczeń w „Domu Kopernika” spowodowała, że następną wieczornicę urządzono w sali kinowo-prelekcyjnej w ratuszu staromiejskim, siedzibie Muzeum Okręgowego. Wypełniona do ostatniego miejsca stuosobowa sala, świadczyła o potrzebie organizowania tego typu imprez. Na program wieczornicy złożyły się: interesujący odczyt prof. dr Bronisława Nadolskiego pt. *Toruń w okresie Odrodzenia*, projekcja filmu oświatowego pt. *Mikołaj Kopernik* oraz wystawa oświatowa pt. *Prasa o Koperniku* informująca o najważniejszych wydarzeniach w dziedzinie popularyzowania postaci i dzieła Mikołaja Kopernika, jakie miały miejsce w 1964 r.

W 1965 r. zorganizowano jeszcze jedno spotkanie kontynuujące cykl popularyzowania miast, w których żył i działał wielki reformator nauk matematyczno-przyrodniczych, z odczytem prof. dr Karola Estera pt. *Kraków w czasach studiów Kopernika*, bogato ilustrowanym kolorowymi przezroczkami.

Nawiązanie kontaktów między Toruniem a Ferrarą, miastem studiów Kopernika uwieńczonych dyplomem doktorskim w 1503 r. z zakresu prawa kanonicznego zainicjowane przez Rektora prof. dr Antoniego Swinarskiego, a kontynuowane przez Rektora prof. dr Witolda Łukaszewicza, przypieczętowane uroczystością zbratania obydwu uniwersytetów 31. X. 1965 r. znalazło oddźwięk w programie czwartej z kolei wieczornicy. Program obejmował odczyt prof. dr Antoniego Swinarskiego pt. „Ferrara w czasach Koper-

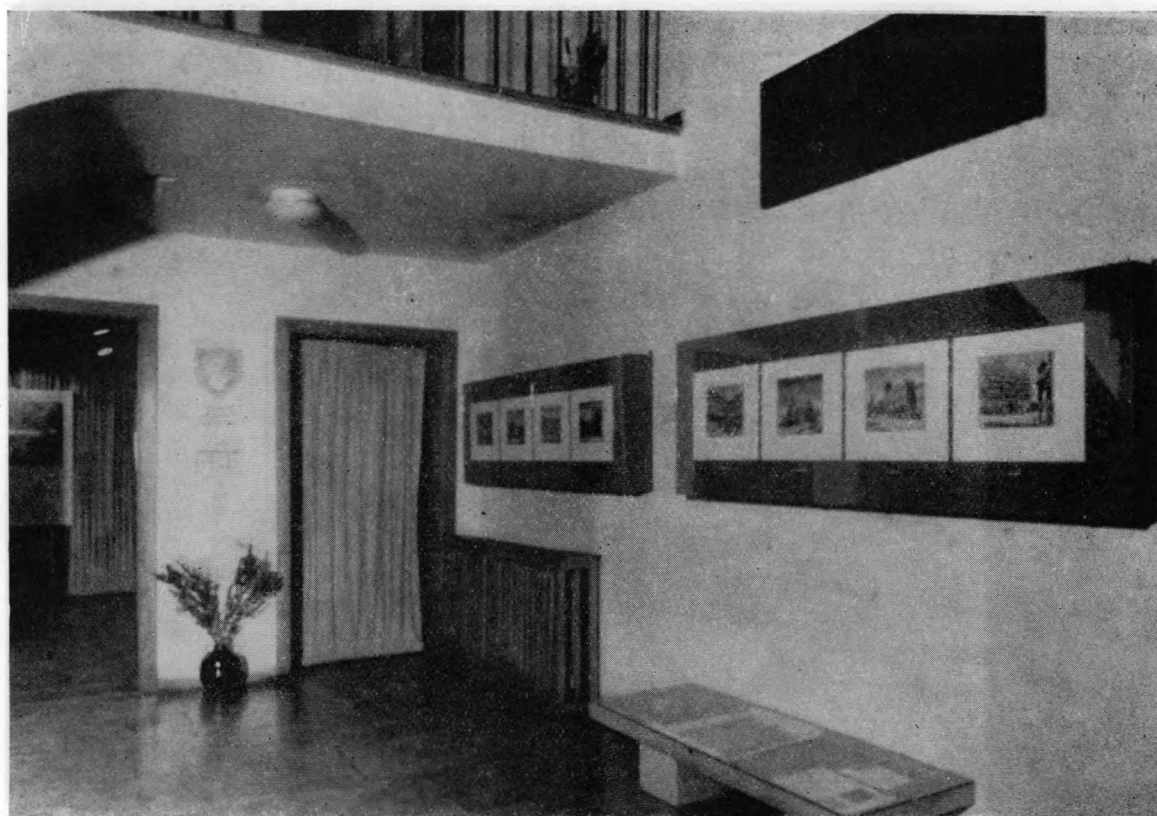


Ryc. 82. Zaproszenia związane z imprezami o problematyce Kopernikowskiej, organizowanymi w ramach działalności Uniwersytetu Kultury.

nika i dziś", fragmenty inscenizacji dramatu J. Broszkiewicza pt. *Koniec księgi VI* w wykonaniu aktorów Teatru Wilama Horzycy w Toruniu oraz wystawa czasowa pt. *Przyjaźń miast, Toruń—Ferrara* (ryc. 83 i 84). Na wymienionej wystawie w hallu Domu Kopernika wyeksponowano akwaforty Nemesio Orsatiego prezentujące najcenniejsze zabytki architektury w Ferrarze, m. in. ratusz, zabudowę

placu św. Anny, pałac Ludwika Moro, zamek książąt d'Este, katedrę, kościół i klasztor św. Romana. Na wystawie tej pokazano także pergaminowy, bogato zdobiony dokument okolicznościowy ofiarowany przez Rektora Uniwersytetu w Ferrarze na uroczystości zbratania obydwu uczelni, medal brązowy oraz broszury i zaproszenia na imprezy towarzyszące.

Zróżnicowany program wieczornic zjed-

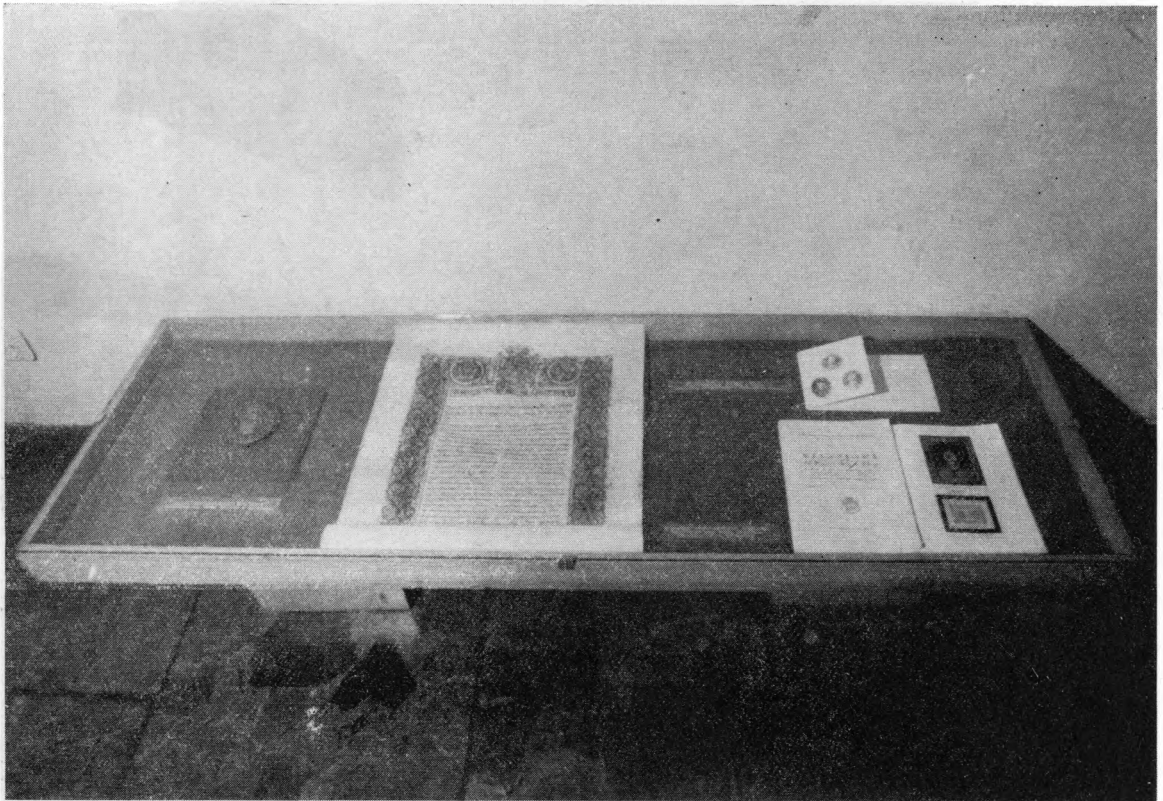


Ryc. 83. Fragment wystawy czasowej pt. „Przyjaźń miast Toruń—Ferrara” (1966 r.).

nał sobie zespół stałych widzów, których grono z roku na rok się powiększa. Biorąc to pod uwagę organizatorzy kolejnego spotkania w 1967 r. z okazji 494 rocznicy urodzin Astronoma, urządzili je w wielkiej Sali Mieszczańskiej w Ratuszu przy współdziałaniu Polskiego Towarzystwa Miłośników Astronomii — Oddział w Toruniu. Po okolicznościowych przemówieniach Dyrektora Muzeum Okręgowego w Toruniu prof. Jerzego Remera (ryc. 85) i Prezesa Zarządu Głównego Towarzystwa Miłośników Astronomii dr Józefa Sałabuna odczyty wygłosili Profesorowie Bogdan Suchodolski (ryc. 86) pt. *Znaczenie Kopernika w rozwoju nauk o przyrodzie i człowieku* i Włodzimierz Zonn pt. *O kwasarach*.

Uroczystości uświetnił specjalny koncert w wykonaniu Capelli Bydgosciensis (ryc. 87) pro Musica Antiqua z repertuarem utworów muzycznych z epoki Kopernika oraz wystawa czasowa (ryc. 88 i 89)

ze zbiorów Książnicy Miejskiej w Toruniu i Biblioteki Uniwersyteckiej pt. *Starodruki astronomiczne Tychona de Brahe, Galileo Galilei, Jana Keplera, Jana Heweliusza*, uczonych którzy rozwinęli i wzbogacili teorię Kopernikańską oraz przyczynili się do jej spopularyzowania. Spośród najcenniejszych starodruków wyeksponowanych na omawianej wystawie, które dziś stanowią rzadkość w zbiorach bibliotecznych wymienić należy *Tablice Fryzyjskie, księżycowe i słoneczne* z 1611 r. Tycho de Brahe (1546—1601) astronoma duńskiego cieszącego się największym autorytetem w dziedzinie astronomii w II poł. XVI w., najwcześniejsze wydania *Dialogu o dwóch najważniejszych systemach wszechświata Ptolomejskim i Kopernikańskim* astronoma, fizyka i filozofa włoskiego Galileo Galilei (1564—1642), astronoma i matematyka niemieckiego Jana Keplera (1571—1630) *Tablice Rodolfińskie* stanowiące przez całe stulecia podstawę do wszyst-



Ryc. 84. Fragment wystawy czasowej pt. „Przyjaźń miast Toruń—Ferrara” (1966 r.).

kich obliczeń ruchu planet, astronoma gdańskiego Jana Heweliusza (1611—1687) *Kometografię*, w której autor zebrał wszystkie zagadnienia dotyczące komet, *Selenografię* zawierającą obok opisu księżyca dokładne rysunki jego plam, ruchów i zmian zaobserwowanych przy pomocy własnoręcznie skonstruowanej lunety, „*Machinę niebieską*” z 1673 r. z dokładnymi opisami i rysunkami przyrządów, którymi się autor posługiwał we własnym obserwatorium na dachach trzech kamienic w Gdańsku, w pobliżu ratusza.

Po wysłuchaniu odczytów i koncertu oraz po zwiedzeniu wystawy uczestnicy wieczornicy udali się na rynek Staromiejski, by złożyć pod pomnikiem Kopernika tradycyjny wieniec.

16. IX. 1967 r. w piwnicach Ratusza Staromiejskiego Inaugurację Roku Kulturalno Oświatowego uświetniono wieczorem muzyki i poezji o Mikołaju Koperniku (ryc. 90). Recytacje fragmentów dramatu

J. Broszkiewicza pt. *Koniec księgi VI* w wykonaniu aktorów Teatru Willama Horzycy (ryc. 91) w naturalnej oprawie scenograficznej gotyckich piwnic, w połączeniu z utworami muzycznymi Diomedesa Cato i Wojciecha Długoraja odegranymi na lutni, wytworzyły specyficzny nastrój tej kameralnej imprezy upamiętnionej rozlosowaniem barwnej miniatury toruńskiego portretu Mikołaja Kopernika wśród ok. 180 uczestników wieczoru.

Z okazji 495 rocznicy urodzin Wielkiego astronoma 17 II 1968 r. w wielkiej Sali Mieszkańskiej Ratusza Staromiejskiego zorganizowano tradycyjną już wieczornicę (ryc. 92). Do współudziału przyłączyło się Towarzystwo Miłośników Astronomii i Książnica Miejska. Program wieczornicy wypełniły: przemówienie okolicznościowe Dyrektora Muzeum prof. Jerzego Remera, który omówił przygotowania Muzeum Okręgowego do Obchodów 500 rocznicy



Ryc. 85. Z okazji 494 rocznicy urodzin Mikołaja Kopernika, prof. Jerzy Remer otwiera wieczornicę w Wielkiej Sali Mieszkańskiej Ratusza Staromiejskiego.

urodzin Wielkiego Toruńczyka, odczyty wygłosili prof. dr Waldemar Voisé (ryc. 93) z Zakładu Historii Nauki i Techniki PAN w Warszawie pt. „Mikołaj Kopernik — historia jednego odkrycia” oraz prof. dr Wilhelmina Iwanowska kierownik Zakładu Astronomii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu pt. *Alchemia Kosmosu*. Po odczytach Capella Bydgosciensis pro Musica Antiqua pod kierownictwem muzycznym Stanisława Gałńskiego wykonała utwory włoskich muzyków Jacopo da Bologna, Bartolomeo Tromboncino, Francesco Cortecchia, E. Cavalieri i Givanni Gabrielli przy akompaniamencie szpinetu, violi i fletu. Na zakończenie części oficjalnej prof. Jerzy Remer wręczył art. fot. Janinie Gardzielewskiej dyplom z podziękowaniem za ofiarowane w latach 1960—1967 kopernikana, które znacznie

wzbogaciły zbiory Oddziału „Dom Kopernika” (ryc. 94).

Przed złożeniem tradycyjnego wieńca pod pomnikiem Kopernika uczestnicy wieczornicy zwiedzili okolicznościowe wystawy zorganizowane w salach Ratusza Staromiejskiego na I i II piętrze. Na pierwszej z nich pt. *Kopernikana — nabytki za 1967 r.* (ryc. 96) zaprezentowano 31 obiektów uzyskanych drogą zakupów, darów i depozytów. Spośród najcenniejszych wymienić należy II wydanie bazylejskie *De revolutionibus...*, faksymilę podstawowego dzieła astronomicznego Petrusa Apianusa z 1540 r., zespół wizerunków Kopernika ofiarowany przez Emeryka Hutten-Czapskiego z Rzymu, medal i dokumenty związane z położeniem kamienia węgielnego pod nowe osiedle Uniwersytetu Mikołaja Kopernika — inwestycję jubileuszową związaną z obchodami



Ryc. 86. Wykład prof. dr Bohdana Suchodolskiego pt. „Znaczenie Kopernika w rozwoju nauk o przyrodzie i człowieku”.

500-lecia urodzin Wielkiego Toruńczyka, ceramiczne, szklwione wielobarwną polewą popiersie astronoma Alfonsa K a r n e g o oraz plakietki ze stylizowaną postacią Kopernika zaprojektowane przez Hanne Brzuszkiewicz z myślą o powieśnieniu i rozprzedaży w sklepach z pamiątkami.

II wystawa pt. *Inkunabuły i majoliki włoskie (XV—XVI w.)* (ryc. 97—99) objęła zespół najstarszych wydawnictw weneckich z dziedziny astrologii, astronomii, geometrii, matematyki, geografii, medycyny, prawa kanonicznego i cywilnego wypożyczonych z Biblioteki Narodowej w Warszawie i z Książnicy Miejskiej w Toruniu. Na marginesie należy dodać, że publikacje te były obowiązującymi podręcznikami na uniwersytetach europejskich, przede wszystkim włoskich i są współczesne okresowi studiów Kopernika na uczelniach Bolonii, Padwy i Ferrary. Niektóre z nich posiadał Kopernik w swojej bibliotece, znajdującej się obecnie częściowo w Uppsali.

Uzupełnieniem eksponatów ilustrujących kulturę umysłową są zabytki reprezentujące kulturę dnia codziennego — majoliki ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie o urozmaiconych formach i bogatej treści zaczerpniętej z mitologii.

Na III wystawie pt. *Bolonia miasto studiów Kopernika* (ryc. 95) pokazano na po-

większonych przezroczach zabytki współczesne bolońskim studiom astronoma oraz zestaw publikacji traktujących o dziejach tego miasta i jego uniwersytetu, jednego z najstarszych w Europie. Publikacje te to dar rektora uniwersytetu w Bolonii.

Wszystkie trzy wystawy w okresie dwóch miesięcy, od 17. II. do 17. IV. 1968 r. zwiedziło 6 800 osób.

JANINA MAZURKIEWICZ

Z UROCZYSTEJ SESJI WRN I WK FJN
W BYDGOSZCZY
ORAZ MRN I MK FJN W TORUNIU
10 IX 1966 R. DLA UCZCZENIA
500 ROCZNICY II POKOJU
TORUŃSKIEGO I UCHWALENIA
ZAŁOŻEŃ WOJEWÓDZKIEGO
PROGRAMU KOPERNIKAŃSKIEGO
NA LATA 1967—1973

Na dziedzińcu średniowiecznego Ratusza Staromiejskiego zebrali się na nadzwyczajnej uroczystej sesji członkowie Wojewódzkiego i Miejskiego Komitetu Frontu Jedności Narodu oraz radni Wojewódzkiej Rady Narodowej i Miejskiej Rady Narodowej w Toruniu. W sesji wzięli udział przedstawiciele władz partyjnych i państwowych z członkiem Biura Politycznego KC PZPR wicepremierem Eugeniuszem Szyrem na czele. Obok nich uczestniczyli delegaci województw: gdańskiego, olsztyńskiego i koszalińskiego oraz przedstawiciele miast: Gdańska, Olsztyna, Koszalina, Malborka, Elbląga, Fromborka, Grudziądz, Chełmna, Braniewa i Kwidzyna. Liczny udział w sesji wzięli przedstawiciele świata nauki i kultury oraz organizacji młodzieżowych.

Fragmety przemówień (na podstawie publikacji pt. „Wielkie dni Torunia”. Bydgoszcz 1967 r.).

EUGENIUSZ SZYR

Członek Biura Politycznego KC PZPR,
Wicepremier Rządu PRL

Po 7-letnim — od daty proklamowania programu kruszwickiego do obchodów 500-lecia pokoju toruńskiego — okresie obchodów Tysiąclecia, w toku